

Роджер Желязни

Ніч у самотньому жовтні

Мері Шеллі,
Едгару Аллану По,
Брему Стокеру,
серові Артуру Конану Дойлу,
Г. Ф. Лавкрафту,
Рею Бредбері,
Роберту Блоху,
Альберту Пейсону Терг'юну¹
і творцям багатьох
старих фільмів —
дякую.

¹ Американський автор і завзятий собаківник, відомий своїми творами про собачі пригоди (тут і далі примітки перекладача).

Я — сторожовий пес. Звуть мене Нюх. Я саме живу зі своїм господарем Джеком під Лондоном. Мені дуже до вподоби нічний Сого¹ з його запашними туманами й темними вулицями. У цей час тут дуже тихо, і ми довго гуляємо. Через одне давнє прокляття Джек багато що мусить робити вночі, щоб запобігти гіршим речам. Я ж тим часом чатую. Якщо хтось іде, я вию.

Ми — доглядачі кількох проклять, і наша робота дуже важлива. Я маю наглядати за Тим, що в колі, Тим, що в шафі, і Тим, що в морській скрині, не кажучи вже про Тих, що в дзеркалі. Коли вони пробують виборсатися, я їх щодуху втихомирюю. Вони мене бояться. Не знаю, що б і робив, якби всі вони спробували виборсатись одночасно. Та це добра вправа, і я багато гарчу.

Подеколи я приношу щось Джекові — його жезл чи великий ніж із давніми письменами обабіч. Мені завжди відомо, коли саме він чогось потребує, бо це моя робота — пильнувати і знати. Бути сторожовим псом мені подобається більше, ніж тим, ким я був раніше, перш ніж Джек мене викликав і дав цю роботу.

Тож ми гуляємо, Джек і я, а інші собаки часто мене бояться. Інколи я маю настрої побалакати й поділитися враженнями про сторожування та господарів, але вони схильні мене лякатися.

Та якось недавно, коли ми були на нічному цвинтарі, до мене таки підійшов старий пес-колега й ми трохи поспілкувалися.

— Привіт! Я — сторож.

— І я.

— Я за тобою пильнував.

— А я — за тобою.

— Чому твій рие велику яму?

— Там, унизу, є дещо, чого він потребує.

¹ Один із центральних кварталів Лондона в окрузі Вестмінстер.

- Он як. Не думаю, що йому можна це робити.
- Покажеш зуби?
- Так. Ось. А ти?
- Звісно.
- Мабуть, таки можна. Слухай, а чи не могли б ви лишити десь поблизу велику кістку?
- Гадаю, це можна влаштувати.
- Це ви тут були того місяця?
- Ні, то конкуренти. Ми тоді шукали крам десь-інде.
- У них собаки-сторожа не було.
- Кепсько підготувалися. І що ти зробив?
- Багато гавкав. Вони знервувалися й забралися.
- Добре. Тоді ми, напевно, досі попереду.
- Ти давно зі своїм?
- Цілу вічність. А ти давно на цвинтарі?
- Усе життя.
- Подобається?
- Робота як робота.

Щоби працювати, Джек потребував багатьох інгредієнтів, адже невдовзі на нас чекала велика справа. Мабуть, найліпше розповідати день за днем.

1 жовтня

Робив обхід. Те, що в колі, міняло форми, ставши зрештою привабливою зовні й вельми дружньо настроєною собачкою. Надурити мене не вдалося, у коло я не ступив. Та й гаразд імітувати запах воно ще не навчилося.

— Добра спроба! — сказав я йому.

— Ти ще дістанеш по заслугі, бовдуре! — відказало воно.

Я пройшов повз різноманітні дзеркала. Ті, що були в них ув'язнені, корчилися, примовляючи щось нерозбірливе. Я вишкірився до них, і вони відсахнулися.

Те, що в морській скрині, билося об стінки й сичало; зачувши, як я нюшкую, воно зачмихало. Я загарчав. Воно знову засичало. Я рикнув. Воно замовкнуло.

Відтак я рушив на горище перевірити Те, що в шафі. Коли я ввійшов, воно шкребло стінки, але стишилося, щойно я наблизився.

— Як там справи всередині? — запитав я.

— Було би значно ліпше, якби ж тільки вдалося декого переконати, щоб він повернув ключ своїми лапами.

— Для тебе, може, і ліпше.

— Хочеш, знайду тобі багато чудових костюмах — здоровезних, свіженьких, з м'ясцем то там, то сям?

— Я щойно поїв, дякую.

— Чого ж ти бажаєш?

— Саме тепер — нічого конкретного.

— Слухай, я хочу назовні. Назви свою ціну за це й поговорімо.

— Колись ти матимеш таку нагоду.

— Не люблю чекати.

— Біда.

— Та пішов ти, псјуро.

Я несхвально поцокав язиком і забрався, коли воно вдалося до грубішої лайки.

Повернувшись униз, я проминув бібліотеку, понюхавши цвілі томи, а разом і пахощі, прянощі, зілля й чимало інших цікавощів, а відтак вийшов у вітальню й просидів там решту дня, втупившись у вікно. Звісно, я пильнував. Це ж моя робота.

2 жовтня

Минулої ночі ми ходили по корінь мандрагори на далеке поле, де хтось (не ми) убив був когось. Загорнувши корінь у шовк, господар одразу пішов із ним до своєї робітні. Я чув, як він добродушно кепкує з Того, що в колі. Джек має довгий перелік інгредієнтів, і все треба робити чітко за розкладом.

За вікнами, обережно зазираючи в них, скрадливо промайнула кішка на ймення Сірохвістка. Зазвичай я майже нічого не маю проти котів. Себто вони мені байдужі. Однак Сірохвістка належить Шаленій Джилл, яка мешкає за пагорбом, ближче до міста, і, звісно, ця кицька саме шпигувала для своєї господарки. Я рикнув, даючи знати, що її викрито.

— А ти щось раненько вартуєш, вірний Ньюху! — просичала вона.

— А ти щось раненько шпигуєш, Сіренька, — відповів я.

— Кожний робить своє.

— Авжеж.

— Отже, почалося.

— Так.

— Іде добре?
— Поки що. А у вас?
— Так само. Гадаю, найпростіше наразі — просто питати навпростець.
— Але коти воліють тишком-нишком, — додав я.
Вона відкинула голову, підняла лапу й оглянула її.
— Таємне стеження багато в чому приємне.
— Для котів, — зауважив я.
— І допомагає дещо вивідати.
— Наприклад?
— До мене тут ще дехто був. Лишилися сліди. Тобі це відомо, вірний стороже?
— Ні, — відказав я. — І хто ж?
— Пугач Ночовій, супутник Морріса й Мак-Кеба. Я бачила, як він відлітав на світанку, залишивши по собі пір'їнку. На пір'їнці — трохи му-мієвого пилу, щоби вас зурочити.
— Нащо ти це мені кажеш?
— Може, тому, що я кішка й мене тішить нагода надати тобі добру послугу суто з примхи. Я заберу пір'їнку й підкину їм під вікно, сховавши в кущах.
— Учора після прогулянки я ще трохи блукав, — зауважив я. — Був біля вашого будинку за пагорбом. Бачив Вапнюгу — чорного змія, що живе в череві божевільного ченця Растова. Він терся об ваш одвірок, лишаючи луску.
— Он як! А нащо ті це мені кажеш?
— Я свої борги плачу.
— Між такими, як ми, боргів бути не повинно.
— Це між нами.
— Ти дивний пес, Ньюху.
— Ти дивна кішка, Сірохвістко.
— Як, зазначу, і має бути.
На цьому вона зникла в тінях. Як і мало бути.

3 жовтня

Минулої ночі ми знову виходили, і господар полював. Він накинув плащ і сказав мені: «Ньюху, апорт!» З того, як він це мовив, я зрозумів, що йому потрібен ніж. Я приніс його господареві, і ми пішли. Нам і пощастило, і ні. Себто він здобув потрібні інгредієнти, але мав чимало клопоту

й витратив забагато часу. Під кінець нас помітили. Я дав сигнал, і ми мусили втікати. Гналися за нами довго, аж доки я не відстав і не вгризнув переслідувача за ногу. Ми успішно втекли з інгредієнтами. Умиваючись потому, Джек сказав, що я чудовий сторожовий пес. Я був дуже гордий.

Пізніше він випустив мене поблукати. Я збігав до Радова — у нього не світилося. Мабуть, пішов десь у справах. Залігши за кущем біля будинку Шаленої Джилл, я чув, як вона посміюється всередині, говорячи до Сірохвістки.

Ці вже повернулися. Мітла біля чорного входу була досі тепла.

Біля оселі Морріса й Мак-Кеба я був особливо обережний. Ночовій може бути дуже могутній у присмерку, а сподіватися його можна невідь звідки.

Я зачув поруч тихесеньке хихотіння, що долидало з облетілих гілок вишні. Понюхавши повітря, характерної різкої нотки Ночовія я не знайшов. Але щось там таки було.

Сміх, аж такий тонесенький, що людина могла б його й не почути, повторився.

— Хто там? — запитав я.

Жмут листя, розгорнувшись, відокремився від дерева й полинув униз, приголомшливо швидко прошивши повітря над моєю головою.

— Ще один спостерігач, — пропищало створіння.

— Тут стає тісно, — сказав я. — Можеш звати мене Нюхом. А тебе як звати?

— Голка, — відказала істота. — Кому служиш?

— Джекові, — відповів я. — А ти?

— Графові.

— Не знаєш, Морріс і Мак-Кеб знайшли свої інгредієнти?

— Так, — відказала істота. — А шалена жіночка?

— Не сумніваюся, що знайшла.

— Отже, вона нас випереджає. Утім, ще рано...

— Коли це Граф прилучився до Гри?

— Дві ночі тому, — сказало воно.

— Скільки всього гравців?

— Не знаю.

Тоді воно злетіло і зникло.

Життя раптом стало ще складнішим, і я ніяк не міг знати, відчинятимуть вони чи зачинятимуть.

Вертаючись, я відчув, що за мною стежать. Але той, хто це робив, був дуже-дуже вправний. Знайти його мені не вдалося, тому я зробив далекий-далекий гак. Пізніше він облишив мене й сів на хвіст комусь іншому. А я поквапився додому, доповідати.

4 жовтня

Доцило. І вітер віяв. Я зробив обхід.

— Пішов ти, дворняго!

— І тобі того ж.

— Привіт, дзеркальні.

Плазують собі.

— Чи не випустиш мене?

— Не.

— Мій день прийде.

— Не сьогодні.

Звичайний день. Усе було наче гаразд.

— А як щодо колі? Любиш руденьких, га?

— Ти досі партачиш. Бувай.

— Сучий сину!

Я перевірів зсередини всі вікна та двері, тоді вийшов через власні дверцята на чорному вході, залишивши господаря спати чи дрімати в його темній кімнаті. Знову перевірів усе ззовні. Знайти якісь сюрпризи на зразок тих, що їх ми днями обговорювали із Сірохвісткою, мені не вдалося. Але я таки надивав дещо інше: під деревом обік будинку був один-єдиний відбиток лапи, більшої за мою. Сугутній запах і решту слідів змило дощем. Я пошукав довкола інших ознак присутності непроханця, далеченько відбігши від будинку, проте більше нічого не виявив. Старигань, котрий мешкає далі при дорозі, зрізав у своєму дворі блискучим серпиком омелу з дерева. На плечі в нього сиділа білка. Це було щось новеньке.

Я спитав білку крізь живопліт:

— Ви у Грі?

Гризун перебіг на ближче плече чоловіка й витріщився.

— А хто питає? — прострекотів він.

— Зви мене Нюхом, — відповів я.

— Зви мене Крутьком. Так, гадаю, у Грі. Прилучилися останньої миті, похапцем.

— Відчиняєте чи зачиняєте?

— Неввічливо! Питати невічливо! Ти ж знаєш!

— Вирішив спробувати. Ану ж ви новачки.

— Не аж так, щоб щось тобі вибвкати. Годі на цьому.

— Гаразд.

— Чекай. Чи є серед гравців чорна зміюка?

— Ти хочеш, щоб я щось тобі вибвкнув. Але так, є. Звуть його Вапнюга.

Стережися. Господар у нього божевільний.

— А інші — хіба ні?

Ми хмикнули, і я зник звідтіля.

Увечері ми знову мали прогулянку. Перетнувши міст, ми довго-довго йшли. У тумані нишкав той суворий детектив зі своїм огрядним супутником, який накульгував унаслідок нещодавньої нічної пригоди. Ми двічі з ними розминулися. Та цієї ночі Джек мав при собі жезла. Він став із ним у центрі міста й уловив у кришталеву скляночку якийсь особливий промінь зоряного сяйва, поки дзигарі били дванадцятку. Рідина в посудині нараз червонясто зажеврїла, а десь на віддалі хтось завив. Хтось, кого я не знав. Я навіть не був певний, чи це собака. По-нашому воно видало лиш одне слово: протяжний гук того, хто загубився. Від цього звуку шерсть у мене на карку стала дибки.

— Чого ричиш, друже? — спитав Джек.

Я струснув головою. Точно й не знав.

5 жовтня

Поснідавши затемна, я рушив на обхід. Усе було гаразд. Господар спав, тому я вийшов назовні й поблукав округою. День ще не розпочався.

Я забіг за пагорб до будинку Шаленої Джилл. Оселя була порожня й тиха. Тоді я повернув був до обдертої халупи Растова. Тут я вловив запах і пошукав, звідки він лине. На садовій стіні нерухомо лежала мала постать.

— Сірохвістко, — сказав я, — спиш?

— Лише наполовину, як завжди, — була мені відповідь. — Напівсон — корисна річ. Чого шукаєш, Ньюху?

— Перевіряю одну свою ідею. Вона прямо не стосується ні тебе, ні твоєї хазяйки. Пішов-но я до Растова.

Раптом вона зникла зі стіни. За хвилину була вже поруч. Я помітив жовтий блиск у її очах.

— Піду з тобою, якщо це не таємне завдання.

— То ходімо.

Ми рушили, і трохи згодом я запитав, чи все тихо.

— У нас — так, — відказала вона. — Та я чула, у місті нещодавно скоїли вбивство. Ваша робота?

— Ні. Ми були в місті, але мали інші справи. Де ти про це почула?

— Ночовій залітав. Ми трохи потеревенили. Він літав був за річку до міста. Якогось чоловіка пошматував хтось, ніби як винятково лютий пес. То я подумала про тебе.

— Ні-ні, то не я.

— Звісно, це не останній випадок, бо й інші теж полюють за інгредієнтами. Через це люди насторожуються, відтепер і до великої події вулиці патрулюватимуть ліпше.

— Мабуть. Шкода.

Ми дійшли до чернечої хати. Усередині заледве світилося.

— Працює пізно.

— Або дуже рано.

— Так.

Подумки я проклав шлях назад додому. Тоді повернувся й рушив навпростець полями до старої селянської садиби, де мешкали Морріс із Мак-Кебом. Сірохвістка не відставала. На небі з'явився надщерблений місяць. Хмари швидко плинули, а світло лоскотало їм черевця. Очі Сірохвістки засвітилися.

Дійшовши, я став у високій траві. Усередині були вогні.

— Теж працюють, — зауважила вона.

— Ви хто? — почувся з даху хліва Ночовіїв голос.

— Відповімо?

— Чом би й ні? — сказав я.

Вона назвалася. Я проричав своє ім'я. Ночовій злетів із сідала, облетів круг нас і нарешті приземлився.

— Ви одне одного знаєте, — відзначив він.

— Ми знайомі.

— Чого тут хочете?

— Хотів розпитати тебе за те вбивство в місті, — сказав я. — Ти його бачив?

— Лише згодом, коли труп уже знайшли.

— То ти не бачив, хто з нас за цим стоїть?

— Ні. Якщо це й справді був хтось із нас.

— Скільки нас тут, Ночовію? Можеш мені сказати?

— Не впевнений, що такими відомостями можна ділитися. На них можуть поширюватися мої заборони.

— Тоді, може, так за так? Ми перелічуємо тих, про кого знаємо. Якщо серед них є хтось, про кого ти не знаєш, ти, якщо можеш, називаєш нам когось, про кого не знаємо ми.

Він скрутив голову назад, щоби подумати, тоді сказав:

— Наче по-чесному. Це заощадить час нам усім. Дуже добре. Ви знаєте моїх господарів, я — ваших. Це четверо.

— Растов із Вапнюгою, — мовила Сірохвістка. — П'ятеро.

— Про них мені відомо, — відказав пугач.

— Старигань, котрий живе далі від нас край дороги, схоже, сповідує друїдизм, — сказав я. — Я бачив, як він збирає омелу старосвітським способом. У нього є приятель: білик Крутько.

— Он як? — зауважив Ночовій. — Про це я не знав.

— Старого звуть Оуен, — ствердила Сірохвістка. — Я за ними стежила. Це вже шестеро.

Ночовій мовив:

— Ось уже три ночі поспіль кладовищами нишпорить малий горбань. Бачив його, патрулюючи довкілля. Дві ночі тому я прослідкував за ним при місячній повні. Він поніс назбиране до великої садиби, що на тівдень звідси. На даху там безліч громовідхильників, а над будинком не вщуає гроза. Горбань віддав усе високому стрункому чоловікові, називаючи того «добрим доктором». Виходить, семеро. Чи навіть восьмеро.

— Покажеш нам, де це? — запитав я.

— Біжіть за мною.

Ми побігли і, здолавши чималий шлях, дісталися садиби. У підвалі горіло світло, але вікна були загнуті, і ми не побачили, що ж поробляє той Добрий Доктор. Та в повітрі витали численні запахи смерті.

— Дякую, Ночовію, — сказав я. — Знаєш ще про когось?

— Ні. А ви?

— Ні.

— Тоді, гадаю, ми квити.

Він здійнявся на крило й майнув у ніч.

Зіщулившись під вікном, я винюхав сліди, що вели сюди від оселі Морріса й Мак-Кеба, звідси — до Шаленої Джилл, до нас, до Оуена, від Оуена — до інших... Усі ці сліди було важко водночас утримати в голові.

Яскравий проблиск і рипіння з-за вікна змусили мене відстрибнути. За якусь мить-другу я почув запах озону і звук дикого реготу.

— Так, за цією місциною варто наглянути, — зауважила Сірохвістка зі свого імпровізованого сідала високо на поблизькому дереві. — А поки що — ходімо?

— Так.

Ми рушили назад, і я провів її аж до садиби Джилл (прикметник я відкинув з увічливості в присутності Сірохвістки), де й залишив кішку дрімати на стіні. Вернувшись додому, я знайшов ще один відбиток лапи.

6 жовтня

Нудно не було. Почувши зранку, як тріснуло дзеркало, я помчав до нього та здійняв пекельний гавкіт, не пускаючи плазунів на волю. Зачувши шарварок, Джек узяв свій повсякденний жезл і переніс їх усіх до іншого дзеркала — достоту як Жовтий Імператор¹. Це дзеркало було значно менше, що, може, їх трохи провчить, але навряд. Як їм це вдалося — загадка. Найпевніше, завдяки тривалому тиску на якусь ваду. Добре, що вони мене бояться.

Джек пішов відпочивати, а я — надвір. Сонце сяяло крізь сірі й білі хмари; вітерці носили самі лише хрусткі аромати осені. Уночі я креслив був уявні лінії. Те, що я намагався зробити, набагато легше вдалося б Ночовію, Голці, ба, навіть Крутьку. Наземному створінню тяжко уявляти місцевість так, як хотів я. Та я прокладав лінії від кожного з наших будинків до всіх інших. Результатом стала детальна схема, обмежена зовні, з перехресними променями всередині. Маючи такий креслюнок, я можу те, що іншим не до снаги. Схема була вимушено неповна, бо я не знав, де Граф, а ще міг досі не знати про якихось інших гравців.

Та й цього вистачало, щоб дивитися на ситуацію й так, і сьак, та ще й із досить високою точністю.

Я рушив.

Шлях мій пролягав через двір і поле на путівець, яким я й ішов певний час. Дійшовши туди, куди, за моїми розрахунками, мені було треба, я спинився. Обабіч росли великі старі дерева: кілька ліворуч, одне — праворуч, на протилежному узбіччі. На жаль, точка, що її я так ретельно вирахував на уявній мапі, лежала посеред дороги. І вона навіть не зласкавилася бути на перехресті.

¹ Легендарний китайський імператор, який нібито відбив навалу задзеркальних істот. Ця історія згадується, зокрема, у «Книзі вигаданих істот» Х. Л. Борхеса.

Найближчий будинок був праворуч; я проминув його кількасот ярдів тому. Як я знав, там мешкала літня пара, що годувала птахів, працювала в саду та сварилася суботніми вечорами, коли старий приплентувався з пабу. Досліджуючи територію до цього, я не помічав жодних ознак, що вони беруть участь у Грі.

Та все одно вирішив порознюхувати. Обшукуючи узбіччя, я почув знайомий голос:

— Нюху!

— Ночовію! Де ти?

— Нагорі. У цьому дереві є дупло. Я затримався надворі. Сховався тут від світла. Ми мислимо подібно, га?

— Скидається на те, що ми проклали однакові лінії.

— Але ж це не може бути те місце.

— Ні. Це центр нашої схеми, але навряд це та точка.

— Отже, схема неповна. Але ми це знали. Нам невідомо, де Граф.

— Якщо тільки нема інших. Усе має відбутися в центрі нашої схеми.

— Так. Що робитимемо?

— Ти не міг би прослідкувати за Голкою до Графової криївки?

— Кажани збіса непередбачувані.

— Мені таке не до снаги. Сірохвістці, гадаю, теж.

— Звісно. Та й то, котам вірити не можна. Вони хіба що на шапки годяться.

— То ти спробуєш прослідкувати за Голкою?

— Спершу треба те гаденя знайти. Але так, я попильную його сьогодні вночі.

— Розповиси, про що дізнаєшся?

— Подумаю.

— З цього тобі може бути зиск. Ану колись знадобиться, щоб удень хтось кудись для тебе збігав.

— Правду кажеш. Гаразд. До речі, чому гравці завжди утворюють схему навколо центру подій?

— Не уявляю, — відказав я.

Повернувшись додому, я поричав на задзеркальних істот (тепер вони були в люстрі, прихиленому до стіни передпокою), суто для порядку, щоби дати їм знати: я пильную. Те, що в морській скрині, сиділо тихо. Тому, що в шафі, я наказав заспокоїтися. Від його гупання все трусилося. Щоб таки стишити його, я мусив кілька разів гавкнути.

Унизу Те, що в колі, прибрало подобу пекінески.